

שיחה לעם

רעיון לפרשת השבוע מעובד ע"פ שיחות הרבי מליובאוויטש

מה מכריע - מעשים או כוונות?

כשם שיוסף לא התחשב בכוונותיהם הבלתי רצויות של אחיו, כ"אם בתועלת שנבעה ממעשיהם, כך גם אנו מבקשים מהקב"ה שכאשר אנו עושים מעשה טוב עם פניות אישיות, שלא לשם־שמים, שלא יתחשב בכוונותינו הבלתי רצויות אלא **במעשינו** בלבד³!

הדבר בא לידי ביטוי בדברי חז"ל⁴, שהנותן סלע [שם מטבע] לצדקה ואומר: 'סלע זו לצדקה **בשביל** שיחיה בני' - "הרי זה צדיק גמור". לכאורה, התורם דואג רק לצרכיו האישיים (אגואיסט בלע"ז), ומדוע הוא מכונה בשם "צדיק גמור"?! - ומכאן, שאף כאשר יהודי מקיים מצוה כדי לקבל טובת־הנאה מכך, הקב"ה מתחשב **רק** במעשה שלו, כפי שנהג יוסף עם אחיו.

יתירה מכך, אפילו כשיהודי מקיים מצוה לשם פניה אישית, הרי **בפנימיותו** הוא עושה זאת לשם **המצוה עצמה** (כדברי הרמב"ם⁵ הידועים שכל יהודי רוצה לקיים את כל המצוות, אלא ש"יצרו הוא שתקפו"), והקב"ה מייחס חשיבות רבה לרצונו הפנימי והטהור של היהודי ומחשיב זאת כעיקר.

המשמעות הפנימית של הפסוק "ויכלכל יוסף... את אחיו" היא, שיוסף 'מכלכל' ברוחניות את עם־ישראל. יוסף נוטע בנו אהבה לזולת ומלמד אותנו כיצד "לגמול לחייבים - טובות". כמו שיוסף נהג עם אחיו באדיבות ובאצילות חרף כוונותיהם הבלתי רצויות, כך גם אנו נשתדל לראות את הטוב הפנימי שבכל יהודי ולהיטיב עמו⁶.

(לקוטי שיחות חלק ה שיחה ב)

בפרשה מסופר על כך שיוסף כלל את אחיו בשנות הרעב שניחתו עליהם, וכך נאמר במדרש¹ על הפסוק "רועה ישראל האזינה - נוהג כצאן יוסף": "מה יוסף כלכל כל אחד לפי מעשיו שנאמר וַיְכַלְכֵּל יוֹסֵף אֶת אָבִיו וְאֶת אָחָיו - אף אנו כלכלנו לפי מעשינו". כלומר, אנו מתפללים לקב"ה שירעיף עלינו שפע בהתאם למעשינו כפי הנהגתו של יוסף ("נוהג כצאן יוסף").

במבט ראשון, דברי המדרש הללו כלל לא מובנים. ראשית, לשם מה עלינו **לבקש** מהקב"ה שיתנהג איתנו "לפי מעשינו", הלא פשוט שהקב"ה משלם לכל אחד לפי מעשיו?!

בנוסף לכך לא מובן, הרי אנו יודעים שלמרות שאחי יוסף זרקוהו לבור ומכרוהו, יוסף לא התחשב בכך ולא התנקם בהם. ואדרבה, הוא תמך ופרנס אותם והושיבם בארץ גושן, מיטב ארץ מצרים. אם כן, מה הכוונה ש"יוסף כלכל כל אחד לפי מעשיו"?

אולם, אם מתבוננים בעומק יותר ניתן לראות כי יוסף התנהג עם אחיו לפי מעשיהם, ורק לפי מעשיהם. אכן, הם זרקו אותו לבור ועשו לו צרות, אך בסופו של דבר הוברר **שמעשיהם** של אחיו הם אלה שגרמו לו להיות השליט של כל ארץ מצרים (ה'משנה למלך'), ובכך הצליח להציל את הסביבה כולה מסכנת רעב - באמצעות אגירת מזון בשנות השובע.

כלומר, מעשה אחי יוסף נבע מרוע־לב ומתוך כוונות רעות, אך יחד עם זאת, **המעשה כשלעצמו** הביא לצמיחה במעמדו של יוסף. כי לולא מכירתו לעבד - לא היה יוסף מגיע למצרים וממילא לא היה עולה לגדולה. זו היתה הכוונה בדברי יוסף לאחיו: אמנם "**חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה**", בכל זאת, "**אֲלֵקִים חֲשַׁבָה לְטֹבָה**", ולכן "**אֵל תִּירָאוּ אֲנֹכִי אֶכְלָכֵל אֶתְכֶם וְאֶת טַפְכֶּם**"².

זוהי איפוא משמעות דברי המדרש "מה יוסף כלכל כל אחד לפי מעשיו... אף אנו כלכלנו לפי מעשינו":

³ ובנוגע למעשה בפועל הרי אפילו פושעי ישראל - "מלאים מצוות כרימון" (סוף מסכת חגיגה).

⁴ מסכת ראש־השנה דף ד' עמוד א. מסכת בבא־בטרא דף י' עמוד ב'.

⁵ הלכות גירושין פרק ב' הלכה כ'.

⁶ ראה תניא סוף פרק י"ב: "להתנהג עם חבריו במדת חסד... ולא לכוּס חסוֹשֵׁלוֹם וגם שלא לשלם כפעלו חסוֹשֵׁלוֹם, אלא אדרבה לגמול לחייבים טובות, כמו שכתוב בהזר ללמוד מיוסף עם אחיו". כמבואר ב'אגרת־הקודש' סימן כ"ה: "זאף שבן־אדם שהוא בעל בחירה מקללו או מכהו או מזיק ממונו ומתחייב בדיני אדם ובדיני שמים על רוע בחירתו, אף־על־פי־כן על הניזק כבר **נזור מן השמים** והרבה שלוחים למקום"; ואשר על כן, אל לו ליהודי לכוּס על זולתו.

בהקשר זה, מעניין לציין את 'אגרת־הקודש' סימן ב' שאדמו"ר הזקן מזהיר את החסידים שלא יתנצחו עם ה'מתנגדים' (שבגינם נאסר), וזה לשונו: "בלבתי רום לבבם מאחיהם... רק להשפיל רוחם ולבם במדת אמת ליעקב... ומענה רך משיב חימה ורוח נכאה, וכולי האי ואולי יתן ה' בלב אחיהם כמים הפנים וגו'".

¹ ילקוט שמעוני על הפסוק - תהילים פרק פ' פסוק ב'.

² ומה שיוסף ציער אותם בתחילה - ראה 'אורי־התורה' לאדמו"ר הצמח־צדק, פרשת מקץ, דף שמ, סוף עמוד ב'.